

Een stevig fundament

Foto: Eyes 2, Peter Boer

Als archeologen gingen ze te werk: de onderzoekers die de afgelopen maanden intensief werkten aan de voorbereiding van de restauratie van Ons' Lieve Heer op Solder. Laag na laag legden ze de geschiedenis bloot. Ze bestudeerden kleur-, bouw- en bewonersgeschiedenis en brachten stap voor stap de verhalen van Ons' Lieve Heer op Solder aan het licht. Tien (!) lagen verf werden blootgelegd en geanalyseerd, vloeren werden geopend, kasten ontmanteld en archieven uitgeplozen. Alles om een stevig fundament te hebben voor ons grote restauratieplan.

In november gaan we met de uitvoering beginnen, en u kunt die op de voet volgen. Het museum blijft open en in tentoonstellingen en rondleidingen worden de werkzaamheden toegelicht.

En we houden u op de hoogte via 't Haantje, deze nieuwsbrief die nu in een nieuwe vorm verschijnt, maar nog wel z'n oude naam heeft behouden.

Naast de voorbereiding van de restauratie en uitbreiding van het museum gaat ook het dagelijkse museumbedrijf door. Vol spanning volgden we afgelopen half jaar de bezoekcijfers en peilden we de herkomst van ons publiek: aan de ene kant volgen we de trends (het aantal Engelse en Amerikaanse toeristen neemt af) aan de andere kant gaan we tegen de trend in: de groei zet door, met ruim 5%, waarbij het percentage Nederlands bezoek aanzienlijk toenam.

Die trend zal, zo verwacht ik, de komende tijd doorzetten. Alleen al onze komende sinterklaastentoonstelling zal voor veel Nederlanders een reden zijn om Ons' Lieve Heer op Solder (weer) te bezoeken. Over deze unieke en ontroerende tentoonstelling, met onder andere gedichten van oud-minister-president Cals, leest u elders in dit Haantje meer. U zult het met me eens zijn dat u die presentatie niet mag missen. Ik hoop u dan ook binnenkort hier in het museum te zien, en ben benieuwd naar uw reacties!

Judikje Kiers *directeur*

Symposium

Musea in monumenten, monumenten in musea

verslag

Op vrijdag 26 juni j.l. organiseerden Museum Ons' Lieve Heer op Solder en de Stichting het Nederlandse Interieur een symposium ter aankondiging van de aankomende restauratie. Aanleiding was het uitgebreide onderzoek naar bewoners, gebouw en historisch kleurgebruik dat de laatste jaren werd uitgevoerd en waarvan steeds meer feiten boven tafel komen. Conservator Thijs Boers bracht de bewoners van het pand in beeld vanaf de 17de eeuw. Hun verhalen en achtergronden zullen in de toekomst de basis vormen van de herinrichting van het museum. Bouwhistoricus Jan van der Hoeve en kleurenonderzoeker Ruth Jongsma gaven vervolgens een toelichting op de bouwgeschiedenis en oorspronkelijke kleur van de kerk: "dodekop". Deze historische rozerode kleur is de kleur van de kerk aan het einde van de 19de-eeuw, toen de ruimte nog volop als katholieke kerk in gebruik was. Deze kleur zal straks in de gerestaureerde kerk te zien zijn. De problematiek die in veel musea speelt, het zoeken naar een juiste balans tussen het behoud van een monument en de presentatie daarvan aan het publiek, werd door Judikje Kiers aangestipt en vergeleken met een aantal andere musea waar ditzelfde dilemma speelt: zoals de stijlkamers in Museum Willet Holthuysen (door Paul Spies, directeur van het Amsterdams Historisch Museum en Museum Willet Holthuysen) en de huidige

Foto: Eyes 2, Peter Budwilowitz

bouwkundige ontwikkelingen in Museum de Gevangenpoort (door Antoinette Visser, directeur van het Haags Historisch Museum en Museum de Gevangenpoort). Ook Marc van Roosmalen, architect bij de Rijksgebouwendienst, gaf zijn visie op de voortdurend lastige balans bij het toegankelijk maken van monumenten voor het publiek. Met name het verschil tussen het gebruik toen en nu speelt een steeds grotere rol: Veranderende opvattingen over comfort, licht, voorzieningen, veiligheid en beheer stellen de architecten voortdurend voor

nieuwe uitdagingen. Het symposium werd afgesloten met een bespiegeling over de betekenis van monumenten in onze samenleving door David Adshead, hoofdconservator van de National Trust. Het symposium werd bijgewoond door ruim 90 belangstellenden en vond plaats in het nabijgelegen Bethaniënklooster. Het werd mede mogelijk gemaakt dankzij een financiële bijdrage van het Prins Bernhard Cultuurfonds. Inspirend dagvoorzitter was Jouke van de Werf (Bureau Monumenten en Archeologie, Amsterdam). Van het symposium is een uitgebreid verslag. Een exemplaar daarvan is te downloaden via www.opsolder.nl.

Foto: Prosper de Jong

Onderzoek

Tijdens de voorbereiding van de aanstaande restauratie ontdekken onze conservatoren steeds nieuwe feiten. Thijs Boers brengt als conservator gebouw onder andere de geschiedenis van het monument en zijn bewoners in kaart.

“Graag neem ik u mee naar de tijd van de eerste priester, Petrus Parmentier. In eerdere Haantjes werd al het een en ander verteld over deze augustijner pater. Op dit moment ben ik bezig met het onderzoek naar de geestelijke maagden (of klopjes) die Parmentier ondersteunden bij de uitvoering van zijn taken: armenzorg, onderwijs en de mis. Waar woonden deze klopjes en uit wat voor familie kwamen ze? Dankzij bronnen in het Stadsarchief kunnen we ons proberen te verplaatsen in het leven van onze 17de-eeuwse stadsgenoten en de gebruikers van onze kerk.

Eén van de geestelijke dochters was Barbara van Kampen (1637-1681). Ze werd door de augustijnen omschreven als een wijze en voorzichtige maagd. Op 26 maart 1681 werd ze begraven in de Oude Kerk in graf nr. 38 in het Hooge Koor. Een prominente plek. De kosten bedroegen dan ook f 34,-. Dat is een relatief hoog bedrag; gemiddeld kostte een graf f 8,-. Dit betekent dat ze niet bepaald armlastig was. Voorts wordt vermeld in de grafregisters dat ze begraven werd ‘vanaf de Zeedijk tegenover de St. Olofskapel’. Dat geeft ons al een aanduiding welk pand ze bewoonde. Verder onderzoek maakte duidelijk dat ze een pand bezat dat nu beroemd is: namelijk Het Aepgen, Zeedijk nr. 1. U kent het ongetwijfeld. Het is een van de weinig bewaard gebleven houten huizen van Amsterdam! In het begin van de 17de eeuw, in 1608 om precies te zijn, werd het pand gekocht door Barbara Willems (weduwe van Jan Gijsberts).

Ze had twee zonen, Jans Jansz en Willem Jansz die zich beiden Van Campen noemden. Ze waren vermogende teerkopers en woonden in de Oude Teertuinen (het gebied ten noorden van de Zeedijk, tegenwoordig Prins Hendrikkade, waar nu onder andere de St. Nicolaaskerk staat). Jan Jansz van Campen kreeg een aantal kinderen, onder wie een dochter met de naam Barbara. Dit is ‘onze’ Barbara van Campen. Via vererving verkreeg zij het huis in de tweede helft van de 17de eeuw en woonde daar met haar zus Maria van Campen. Na het overlijden van Barbara in 1681 werd het huis door haar broer Albertus in 1699 verkocht aan Jan Veltman, die er een papierwinkel in vestigde. Bijna honderd jaar was het pand dus in handen van de familie Van Campen. Sinds 1920 is het pand in handen van Vereniging Hendrik de Keijser en heeft het sinds eind jaren tachtig een horecafunctie.

Barbara is slechts een van de geestelijke dochters en bovenstaand onderzoek is illustratief voor de manier waarop ik te werk ga. Hierdoor wordt de rijke geschiedenis van Ons’ Lieve Heer steeds meer ingevuld. In een volgend Haantje hoop ik nog meer onderzoeksresultaten met u te delen”.

Thijs Boers *conservator* t.boers@opsolder.nl

Het Aepgen aan de Zeedijk.
Foto: Vereniging Hendrik de Keijser

Scheuren in het stucwerk worden daar waar nodig hersteld

De gehele kerk wordt geschilderd in de oorspronkelijke 19-de eeuwse kleur: dodekop (rozerood)

Elektra wordt vernieuwd en de natuurlijke lichtinval wordt versterkt dankzij een nieuw lichtplan

Grote scheuren over de lengte van de herenbanken worden hersteld

Open restauratie 2009-2011

Uitgangspunt bij de aanstaande restauratie van het monument is om zoveel mogelijk monumentale en historische bijzonderheden uit de afgelopen eeuwen te respecteren en te bewaren. Als eerste ruimte wordt de zolderkerk gerestaureerd, die we terugbrengen naar de tijd dat deze nog als kerk functioneerde, dus de periode vòòr 1887, het

jaar waarin de kerk museum werd. Hierboven ziet u in het kort welke werkzaamheden gaan plaatsvinden. Alles kunt u op de voet volgen, want we blijven open en ter plekke kunt u zich persoonlijk laten informeren: door de restauratiespecialisten en door onze rondleiders tijdens gratis instaprondleidingen (vanaf 18 oktober). De restauratie van de kerk begint in november en zal in de zomer van 2010 worden afgerond. Hierna volgende de andere ruimten van het pand. De restauratie staat onder leiding van restauratiearchitect Frederik Franken (Bureau voor Bouwhistorisch Onderzoek en Restauratie).

Katholieke Stichting
ter bevordering van
Welzijnswerk

De financiering van de *Toekomst*

Vooraf het pijpwerk van het orgel uit 1794 wordt nagekeken en gerestaureerd

De grote beelden van Petrus en Paulus worden in een restauratie atelier behandeld

Waar komt de naam 't Haantje vandaan?

Onze wereldberoemde zolderkerk heeft verschillende bijnamen. Ons' Lieve Heer op Solder is sinds het einde van de 19de eeuw de gangbare naam, maar daarvoor werd ook gesproken over Het Hart en Het Haantje. De eerste eigenaar, Jan Hartman, is verantwoordelijk voor de statie 'Het Hart', genoemd naar zijn familie. Daarnaast duikt in geschriften de naam Het Haantje op, waarschijnlijk afgeleid van de naam van de steeg naast het museum: de Heintje Hoekssteeg. 'Heintje' werd in het verleden ook geschreven als 'Haantje', en nog steeds spreken Amsterdammers Heintje uit als *Haantje*. De Heintje Hoekssteeg is vernoemd naar Heyntgen Hoec, die een belangrijke functie heeft gehad in de Amsterdamse schutterij. Heyntgen woonde tussen 1382 en 1410 in de steeg en is, eeuwen na zijn overlijden, indirect de naamgever van de zolderkerk én van onze nieuwsbrief.

Onderzoek, restauratie, herinrichting, verbouwing, nieuwe tentoonstellingen, en een geheel vernieuwd educatieaanbod: het is een groot en mooi project, de Toekomst van Ons' Lieve Heer op Solder. Als particuliere stichting zetten we alle zeilen bij, maar zonder financiële steun van derden is zo'n omvangrijk project onmogelijk uit te voeren. Gelukkig willen veel partijen betrokken zijn bij onze ontwikkeling: de vrienden, overheid, fondsen en particulieren – ieder vanuit een eigen motivatie en achtergrond. Gezamenlijk werken we zo aan een nieuw museum dat door velen gedragen wordt, inhoudelijk én financieel. En het leuke is dat ieder 'partnerschap' zijn eigen inhoud en omvang heeft. Spectaculair van omvang is de Europese subsidie die we in juli j.l. toegezegd kregen uit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling – Kansen voor West: ruim 3,3 miljoen euro. Ik ben er trots op dat de gemeente – die besliste over de toekenning van dit subsidiebedrag – de waarde van ons museum ziet, en erkent dat we een wezenlijke rol spelen in de kwaliteitsverbetering en economische opwaardering van de buurt. We zijn voor Amsterdam een belangrijk initiatief en het is mooi dat zich dat ook in geld vertaalt, vanuit het Europese Fonds, maar ook vanuit de budgetten van de Centrale Stad en Stadsdeel Centrum. Dat ons museum een aanzienlijke economische en maatschappelijke waarde heeft, werd in kaart gebracht door onderzoeksbureau Arcadis. Het rapport was niet alleen overtuigend voor de overheid, maar enthousiaster-

de ook verschillende fondsen. Recent beklonken we afspraken met SNS-Reaalfonds, de Mondriaan Stichting en het VSBfonds en kende het Prins Bernhard Cultuurfonds ons een prachtige bijdrage toe vanuit Fonds Vijfhonderdtien, een Cultuurfonds op Naam dat bijdraagt aan het behoud van voorwerpen van geschiedenis en kunst die in hun oorspronkelijke context worden bewaard en beheerd. In de beginfase van de fondsenwerving waren KSBW, Skanfonds en de BankGiro Loterij van zeer groot belang. Zij steunden ons ruimhartig en fungeerden daarmee als vliegwiel – een rol die deze fondsen bewust wilden spelen. Ook kleinere partijen kiezen voor een specifieke rol. In nauw overleg organiseerden we inmiddels al twee 'adopties'. De Vereniging tot Weldadigheid van den Allerheiligsten Verlosser staat garant voor gratis familierondeleidingen op zondagmiddag, en draagt zo bij aan de publieksbetrokkenheid. En Stichting Gansoord besloot de restauratie van de twee 'herenbanken' in de kerk te adopteren: een *match* die alle partijen gelukkig maakt. Kort geleden hoorde ik prof. Schuyt, hoogleraar filantropie, vertellen hoe leuk het werk van een fondsenwerfer is. 'De fundraiser heeft een blijde boodschap', zo zei hij; 'het is leuk om mee te mogen doen'. Voor ons klopt die uitspraak volop. En wat betreft onze Toekomst is er gelukkig nog volop gelegenheid om mee te kunnen doen, in welke mate dan ook!

Judikje Kiers j.kiers@opsolder.nl

Vriendenochtend **Kleur in de Kerk** zondag 7 juni

Een primeur voor de vrienden van Ons' Lieve Heer op Solder. Welke kleur zal de zolderkerk krijgen na de restauratie? Tot 7 juni was dat een goed bewaard geheim. Directeur Judikje Kiers gaf het nieuws weg; "het is een rozerode tint geworden: *dodekop*." Kleurdeskundige Ruth Jongsma zette in haar lezing uiteen dat de kerk toe is aan een schilderbeurt. Op diverse plaatsen is de verflaag gebarsten of zelfs aan het bladderen. De huidige geelgroene kleur is aangebracht in de museumtijd. De vraag aan Ruth was te onderzoeken wat mogelijke alternatieven voor de huidige kleur zouden kunnen zijn. *Dodekop* werd in diverse schakeringen teruggevonden in oude verflagen op vrijwel al het houtwerk in de kerk. Restauratie in die kleur is daardoor heel verantwoord. Vanuit het museum is voor deze kleur gekozen om nog een andere reden. *Dodekop* is de kleur die de kerk had toen het gebouw nog dienst deed als kerk, eind 19e eeuw. De ambitie van het museum is om de kerk zo goed mogelijk het uiterlijk te geven uit de tijd dat de kerk nog echt "kerk" was. *Dodekop* is ook vanuit dat oogpunt goed te motiveren. Thijs Boers, conservator van het museum, lichtte enkele inhoudelijke keuzes toe: naast kleur zal bijvoorbeeld het licht anders worden. Minder gericht op het uitlichten van kunst en meer 'natuurlijk'. Ook een aantal kunst-

Foto: Ruth Jongsma

werken zal niet terug keren. Belangrijke werken voor het museum krijgen een andere plaats. Met de herinrichting van het museum komt meer aandacht voor de historische bewoners van het pand. Wie woonden er en wat kunnen we nog van hen zien? De persoonlijke verhalen leren ons allerlei aspecten over het leven in de 17e eeuw en wat er in dit pand gebeurde. Zo kan de historische gelaagdheid van het monument verteld en getoond worden. In de kerk konden kleuropstellingen bezichtigd worden en er was gelegenheid elkaar te spreken over de ontwikkelingen. Veel vrienden merkten op dat een roze kerk zeker voor een andere beleving zal zorgen, en we hoorden "de kleur past goed bij de omgeving". Voor een laatste aanblik op de kerk zoals u deze kent, is een bezoek op korte termijn aan te raden. U kunt de voortgang van de werkzaamheden volgen op de website van het museum: www.opsolder.nl.

Sinterklaasgedichten uit bezettingstijd

Boek en tentoonstelling tonen Sinterklaastraditie in voor- en tegenspoed

Sinterklaas in bevrijd Deurne, december 1944
(Bron Beeldbank WO2-NIOD)

Dat Sinterklaasavond zelfs in zware tijden wordt gevierd, is dit najaar het onderwerp van een samenwerkingsproject tussen het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD) en Museum Ons' Lieve Heer op Solder. In de gedichtenbundel *Zou de goede Sint wel komen...* Sinterklaasgedichten uit de Tweede Wereldoorlog (Uitgeverij Balans, oktober 2009) verzamelde NIOD-onderzoeker Hinke Piersma gedichten van particulieren tegen de Duitse bezetting, de Jodenvervolgving en over de bevrijding.

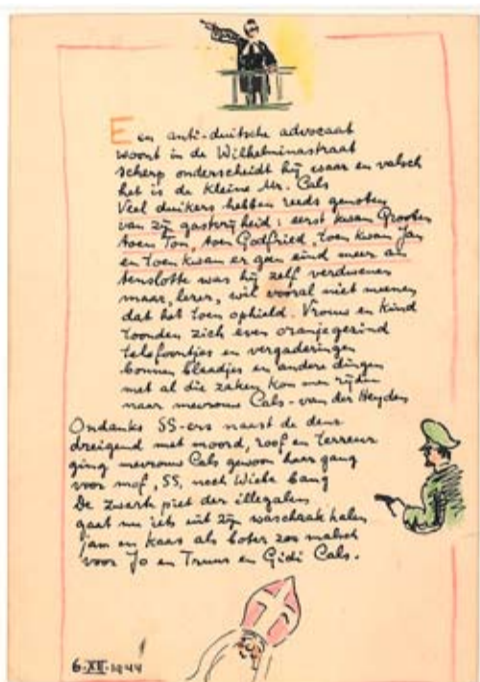
De gedichten geven een persoonlijk en soms beklemmend beeld van het dagelijks leven tijdens de bezetting. De originele gedichten zullen uitsluitend te zien zijn op de tentoonstelling *Sinterklaas! Traditie in voor- en tegenspoed* die ons museum van 14 november t/m 9 december 2009 organiseert.

Als zich één traditie in ons collectieve geheugen heeft geworteld, is het wel Sinterklaasavond. Gedichten, surprises, cadeautjes, snoepgoed en liederen roepen bij ieder mens bepaalde emoties op. Niet voor niets staat Sinterklaasavond dan ook op de eerste plaats in de top 100 van tradities, zoals die door het Nederlands Centrum voor Volkscultuur werd samengesteld. Toch is het Sinterklaasfeest voor niemand hetzelfde. Persoonlijke omstandigheden en tijdgeest bepalen in belangrijke mate de traditie en haar belang voor de betrokkenen.

Op de tentoonstelling toont het museum naast de gedichten ook andere sinterklaastradities, waaronder een bijzondere particuliere kaartenverzameling die de minder bekende traditie van het sturen van Sinterklaaskaarten uitgebreid illustreert. Van historische kaarten rond 1900 tot reclamekaarten uit de jaren '60, Boomerangkaarten en e-cards. Ook cadeaupapier uit verschillende tijden, foto's uit huiselijke kring, een schilderij van een Sinterklaastafel uit de crisisjaren '30 en andere objecten tonen hoe gewoonten en rituelen rondom het Sinterklaasfeest aan verandering onderhevig zijn.

Met *Sinterklaas! Traditie in voor- en tegenspoed* besteedt Museum Ons' Lieve Heer op Solder opnieuw aandacht aan de Sint in een tentoonstelling. Vanzelfsprekend, omdat de zolderkerk waaraan het museum zijn bestaan dankt, aan de Heilige Nicolaas was gewijd. De traditionele band tussen de heilige en het museum wordt daarom elk jaar vanuit een ander perspectief belicht.

Een van de gedichten die straks geëxposeerd zullen worden. Het gedicht is geschreven in 1944 door een onbekende auteur en afkomstig uit het gastenboek van de familie Cals. De latere minister-president Jo Cals verleende in de Tweede Wereldoorlog onderdak aan onderduikers.

Een anti-duitsche advocaat woont in de Wilhelminastraat scherp onderscheidt hij waar en vals het is de kleine Mr. Cals
Veel duikers hebben reeds genoten van zijn gastvrijheid: eerst kwam Grooten toen Tom, toen Godfried, toen kwam Jan en toen kwam er geen einde meer aan tenslotte was hij zelf verdwenen maar, lezer, wil vooral niet meenen dat het toen ophield. Vrouw en kind toonden zich even oranjezind telefoontjes en vergaderingen bonnen blaadjes en andere dingen met al die zaken kon men rijden naar mevrouw Cals-Van der Heijden

Ondanks SS-ers naast de deur dreigend met moord, roof en terreur ging mevrouw Cals gewoon haar gang voor mof, SS, noch Wiebe bang De zwarte Piet der illegalen gaat nu iets uit zijn waschzak halen jam en kaas als boter zoo malsch voor Jo en Truus en Gidi Cals.

Activiteiten

najaar 2009 – voorjaar 2010

2009 t/m 2010

Open restauratie!

Museum Ons' Lieve Heer op Solder start vanaf november 2009 met de restauratie van de unieke zolderkerk. De ruimte wordt teruggebracht naar de tijd dat deze nog als katholieke kerk in gebruik was. Uitgebreid onderzoek naar bewoners, bouw en kleur bracht de oorspronkelijke kleur aan het licht en leerde veel over de bouw en geschiedenis van het pand.

Tijdens de restauratie blijft het museum gewoon geopend

U kunt de restauratie van dichtbij meemaken. Ervaar hoe eeuwenoude houten vloeren worden gerestaureerd, hoe stucwerk weer in zijn finesses wordt hersteld en hoe de kerk in een spectaculaire kleur wordt geschilderd en weer in volle glorie wordt heringericht.

Ter plaatse vindt u een **tentoonstelling** over de restauratie en uitbreidingsplannen van het museum en kunt u zelf **spreken** met de restauratiespecialisten en uitvoerenden.

Vanaf zondag 18 oktober vindt elke zondag een **familierondleiding** plaats over de restauratie. Start 14.00 uur. **Gratis voor bezoekers van het museum. Voor het volledige programma en de actuele stand van zaken, zie www.opsolder.nl**

Vriendenacties

Van 2 oktober 2009 t/m 3 januari 2010 organiseert Museum het Catharijneconvent de tentoonstelling *Sint-Nicolaas op bezoek*, een grote overzichtstentoonstelling over de geschiedenis van de Goedheiligman. Speciaal voor Vrienden van Ons' Lieve Heer op Solder vindt op 20 november a.s. een rondleiding over deze tentoonstelling plaats (gratis, maar excl. museumtree). Wilt u deelnemen? Meldt u zich dan vóór 17 november aan bij Birgit Büchner, via b.buchner@opsolder.nl of via tel. 06 510 98 821.

Actueel

Judikje Kiers, directeur van Ons' Lieve Heer op Solder is vanaf 1 oktober ook directeur van het Bijbels Museum in Amsterdam. De instellingen blijven als zelfstandige musea bestaan met elk hun eigen collectie, medewerkers, financiën en bestuur.

Verder in 2009

17 t/m 25 oktober

Week van de Geschiedenis

In het kader van het thema *Oorlog en Vrede* toont het museum een brief van koopman en stichter van de zolderkerk Jan Hartman over de Slag bij Lowestoft tegen de Engelsen (1665).

7 november, 19.00 – 02.00 uur
Museumnacht 2009

Beleef de zoektocht naar de toekomstige kleur van de kerk op het ritme van de muziek in een performance van lichtkunstenaar Meeus van Dis (o.a. Club Trouw). Zie www.n8.nl

14 november t/m 6 december

Tentoonstelling Sinterklaas! Traditie in voor en tegenspoed

Sinterklaasgedichten uit de Tweede Wereldoorlog geven een persoonlijk en vaak beklemmend beeld van het dagelijks leven tijdens de bezetting. Naast de gedichten toont het museum ook andere, meer en minder bekende sinterklaastradities; zoals een bijzondere kaartenverzameling waarin de traditie van het sturen van Sinterklaaskaarten wordt belicht, cadeaupapier uit verschillende tijden en foto's uit huiselijke kring.

Geen nachtmis en kerst-tentoonstelling

Vanwege de restauratie vindt er dit jaar geen nachtmis plaats in Ons' Lieve Heer op Solder. Wel zijn er nachtmissen in de Oude Kerk en de St. Nicolaaskerk. De traditionele Soldervieringen (eerste zondag van de maand), kunnen waarschijnlijk wel doorgang vinden. Ook zullen de kerststallen dit jaar niet te zien zijn, zie www.opsolder.nl.

Het boek *Zou de goede Sint wel komen...* Sinterklaasgedichten uit de Tweede Wereldoorlog is vanaf november in onze museumwinkel te koop. Uiteraard tegen de gebruikelijke 10% vriendenkorting.

Zou de goede Sint wel komen...
Sinterklaasgedichten uit de Tweede Wereldoorlog, Hinke Piersma € 15,95
Uitgeverij Balans isbn 978 94 600 3211 0

Colofon

De verantwoordelijkheid voor gesigneerde stukken berust geheel bij de auteurs. Overname van teksten of delen ervan is slechts toegestaan met bronvermelding en/of schriftelijke toestemming van de auteur.

Teksten: Hans Gramberg, Judikje Kiers, Thijs Boers, Annemiek van Soestbergen, Birgit Büchner en Trees van Mansfeld.
Vormgeving: Studio Berry Slok
Druk: Drukkerij Tesink
Foto's: Museum Ons' Lieve Heer op Solder, tenzij anders vermeld
© Stichting Vrienden Museum Ons' Lieve Heer op Solder